

Schelpenvisserij langs het strand

Schelpenvisserij aan de Hollandse kust omstreeks 1935
(coll. F. Beekman).

FRANS BEEKMAN

In de negentiende eeuw kwamen de eerste badgasten naar de Hollandse kust. Zij maakten kennis met allerlei economische activiteiten op het strand. Op vele prentbriefkaarten die voor hen werden gemaakt is onder andere de schelpenvisserij afgebeeld. Laat u meenemen naar de eerste helft van de twintigste eeuw.

Omstreeks 1900 werd in Scheveningen en elders een ingekleurde foto van een stoere jongeman verkocht met een schelpenbeugel in de hand. De visser draagt hoge leren laarzen over zijn werkbroek. Verder heeft hij een boezeroen met geknoopte halsdoek aan (een onderdeel van de streekdracht) en een wollen muts op het hoofd. 's Zomers viste hij meestal op zijn blote voeten.

Schelpenbeugel

De schelpenbeugel bestaat uit een lange steel met een ijzeren ring waaraan een net vastzit. Met dit werktuig werden de schelpen uit de branding opgevist. Dat gebeurde bij voorkeur met opkomend getij wanneer de schelpen losraken van de zeebodem. Op deze manier konden ze zonder aanhangend zand in de schelpenkar worden gestort. Soms werden de schelpen eerst in een mand verzameld.

In de tweede helft van de negentiende eeuw was in Scheveningen een dertigtal schelpenvissers actief. Volgens een opgave uit 1879 werd hier toen

15 ton schelpen geoogst. Een enkele visser haalde dus gemiddeld 500 m³ schelpen per jaar van het strand. Rijkswaterstaat heeft in die jaren onderzocht of dat schade aan de kust veroorzaakte, maar dit bleek niet het geval te zijn.

Schelpenkar

Voor het transport van de schelpen waren kleine schelpenkarren in gebruik die door een paard werden getrokken. Deze karren hadden een vrij kleine laadbak en grote wielen met vaak brede velgen om het draagvlak te vergroten. Een schelpenkar uit Katwijk kon ongeveer een halve kubieke meter schelpen vervoeren. Na 1920 kwam een wat grotere kiepkar in gebruik die ruim een kubieke meter schelpen kon bevatten. Een Leidse wagenmaker vervaardigde zo'n schelpenkar voor 130 gulden. Op de oude foto's zien we echter vaak vrij gammele karren die door de schelpenvissers zelf in elkaar waren getimmerd.

Omstreeks 1935 vindt er een innovatie plaats. Voor de schelpenkarren worden geen houten wielen meer gebruikt, maar luchtbandwielen op een autochassis. De zijschotten van de houten laadbak hebben nogal eens opzetborden. Metalen, platte schoppen werden gebruikt om de schelpen van het strand in de kar te scheppen.

De schelpenkarren brachten hun lading door

Schelpenvisser
omstreeks 1900
(collectie F. Beekman).

een opening in de zeereep, soms Schulpgat genoemd, naar een stortplaats in de duinen. In Noord-Holland heette dat een schulpstet. Hier laadde men de schelpen over in vletten die door smalle vaarten landinwaarts voeren; ook liepen er wegen voor transport. Het waren de schulp- of schilpvaarten en schelp- of schilpwegen die we op veel plaatsen langs de Hollandse kust nog steeds als toponiem tegenkomen.

Het gebruik van schelpen

In de buurt van een stad, zoals in Scheveningen, werden de schelpen vooral gebruikt voor de verharding van straten, lanen en pleinen. Zo waren de voetpaden langs de oude Schevening-

seweg bedekt met een laagje schelpen. Ook op begraafplaatsen werden de schelpen toegepast. Goed vastgestampt of gewalst vormden ze een uitstekende en karakteristieke verharding. Het was een alternatief voor grind dat van ver moest komen en veel duurder was.

Een tweede toepassing was het gebruik van schelpen als grondstof voor kalkovens. Vooral langs de Oude Rijn ten westen van Leiden waren die gevestigd. De ligging aan water had te maken met de aanvoer van schelpen en van turf dat als brandstof diende. De kalkbranderijen in Noord-Nederland gebruikten gebaggerde of in dijkhoeken verzamelde schelpen uit de Waddenzee. Dat gebeurde met scheepjes waarmee deze schillerlui met opkomende vloed naar havens als Harlingen of Zoutkamp voeren. Later werden in de Waddenzee schelpenzuigers gebruikt.

Walcheren

Ook op het eiland Walcheren werden schelpen verzameld, van de andere eilanden in Zuidwest-Nederland is mij dat niet bekend. Op Walcheren was kennelijk vraag naar dit natuurproduct dat werd gebruikt voor het verharden van tuinpaden op de vele buitenplaatsen en ook op de erven van boerderijen.

Het strand aan de noordkant tussen Westkapelle en Vrouwenpolder werd door het waterschap Walcheren verpacht voor schelpenvisserij. Vooral na oostenwind lagen in de vloedlijn banken met recente en fossiele schelpen. Ze werden hier niet uit de branding gevist, maar met een houten schelphouweel bijeen gehaald en in manden geschept. Zo'n schelphouweel zag eruit als een houten hark zonder tanden met een lange steel. De manden werden per twee door vrouwen aan een juk het duin opgedragen naar de schelphoop. De duinopgangen waren toen mogelijk te steil voor paard en wagen. Per jaar verzamelde een schelpenvisser op Walcheren zo'n 300 m³. Minder dan aan de Zuid-Hollandse kust, maar het was hier dan ook geen full-time werk.

Einde

Omstreeks 1960 stopte het verzamelen van schelpen op het strand. Het oude handwerk loonde niet meer. In Katwijk en Noordwijk ging een enkele schelpenvisser door tot omstreeks 1990. In Egmond is nog een tijdje een schelpenkar met paard gebruikt als een strandtaxi voor kinderen. De laatste schelpenkarren werden gesloopt of opgenomen in de verzameling van de visserijmusea langs de kust.

DR. F. BEEKMAN IS OUD-LERAAR AARDRIJKS- EN HISTORISCH-GEOGRAAF.

Schelpenvisser omstreeks
1960. De schelpenkar heeft
verhoogde zijschotten en
(versleten) luchtbanden
(collectie F. Beekman).

